

Developing a Program to Strengthen Instructional Leadership of Teachers under the Roi-Et Primary Educational Service Area Office 2

Thanyalak Kotwong^{1*}, Kowat Tesaputa²

¹ Faculty of Education and Human Development, Roi-Et Rajabhat University, Thailand

² Faculty of Education and Human Development, Roi-Et Rajabhat University, Thailand

* Corresponding Author, Email: Thanyalakkotwong@gmail.com

Abstract

This research is significant for enhancing teacher quality, focusing on the development of academic leadership. The study found that the current level of academic leadership among teachers under the Office is generally moderate, which is considerably lower than the desired level. Therefore, developing a program is an urgent necessity to address this gap and strengthen teachers' academic capabilities. The objectives of the research are as follows: This study aimed (1) to investigate the current conditions, desired conditions, and needs for developing a program to enhance teachers' academic leadership under the Office of Roi Et Primary Educational Service Area 2, and (2) to develop such a program. A mixed-methods design was employed across two phases. Phase 1 assessed current and desired conditions and identified development needs using data from 304 administrators and teachers selected through multi-stage random sampling. Phase 2 focused on program development, drawing on insights from three best-practice teachers and five experts. Research instruments included five-point Likert scale questionnaires with strong validity (0.80–1.00), high discrimination (0.459–0.914), and excellent reliability (0.980–0.985). Data were analyzed using descriptive statistics. Findings revealed four components of teachers' academic leadership across 30 indicators: instructional role modeling (7 indicators), participation in development (7 indicators), self-development and peer development (8 indicators), and student development (8 indicators). All components were rated as highly appropriate. The current conditions of teachers' academic leadership were at a moderate level, while desired conditions were at the highest level. Priority needs indicated that self-development and peer development required the most urgent attention, followed by student development, participation in development, and instructional role modeling. The developed program comprised seven elements: program principles, goals, objectives, content, methods, instructional media, and assessment procedures. The content included four modules—Instructional Role Modeling, Participation in Development, Self-Development and Peer Development, and Student Development—totaling 72 hours. Experts evaluated the program's overall appropriateness and feasibility at the highest level, with all individual aspects rated similarly.

Keywords: Academic Leadership, Development Program, Office of Primary Educational Service Area

การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 2

รัญลักษณ์ โคตรวงษ์^{1*} และโกวัฒน์ เทศบุตร²

1 คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

2 คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

* Corresponding Author, Email: Thanyalakkotwong@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีความสำคัญในการยกระดับคุณภาพครู โดยมุ่งเน้นการเสริมสร้าง ภาวะผู้นำทางวิชาการ เนื่องจากผลการศึกษาพบว่า สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำทางวิชาการของครูในสังกัดฯ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งต่ำกว่าสภาพที่พึงประสงค์อย่างมาก การพัฒนาโปรแกรมจึงเป็นความจำเป็นเร่งด่วนเพื่อแก้ไขช่องว่างและเพิ่มความเข้มแข็งทางวิชาการให้แก่ครู มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโปรแกรมฯ 2) เพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 มีวิธีวิจัยแบบผสมวิธี แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพและความต้องการจำเป็น กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารโรงเรียน และครู จำนวน 304 คน เครื่องมือที่ใช้จำนวน 1 ฉบับคือแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (เครื่องมือมีคุณภาพสูง: IOC 0.80–1.00, ค่าความเชื่อมั่น 0.980–0.985) ระยะที่ 2 การพัฒนาโปรแกรม ใช้ข้อมูลจากครูที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ 3 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ในการสร้างและประเมินความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ของโปรแกรม สถิติที่ใช้คือ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยและข้อค้นพบ 1. องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การเป็นแบบอย่างทางการสอน 2) การมีส่วนร่วมในการพัฒนา 3) การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู และ 4) การพัฒนานักเรียน ซึ่งทุกด้านมีความเหมาะสมในระดับ มากที่สุด สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง และสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ความต้องการจำเป็น ด้านที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนามากที่สุดคือ ด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู รองลงมาคือ ด้านการพัฒนานักเรียน, ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนา, และด้านการเป็นแบบอย่างทางการสอนตามลำดับ 2. โปรแกรมที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบหลัก มีเนื้อหาแบ่งเป็น 4 โมดูล ตามองค์ประกอบภาวะผู้นำฯ รวม 72 ชั่วโมง โดยได้รับการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิว่ามีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับ มากที่สุด ในทุกด้าน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำทางวิชาการ, โปรแกรมการพัฒนา, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

บทนำ

ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้ทุกประเทศต้องเร่งพัฒนา ประชากรให้มีคุณภาพและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วการพัฒนาคนจึงเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา โดยเฉพาะการยกระดับคุณภาพผู้เรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งยังคงเป็นปัญหาใหญ่ของประเทศไทย ทั้งในด้านการขาดแคลนครูที่มีคุณภาพ คุณธรรม และความเป็นมืออาชีพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553) ประเทศไทยได้ดำเนินการปฏิรูปการศึกษาในศตวรรษที่สองเพื่อให้คนไทยมีการเรียนรู้

ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ผ่านเป้าหมายสำคัญคือ การยกระดับมาตรฐานการเรียนรู้ การเพิ่มโอกาสทางการศึกษา และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553) แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552-2559 ที่ต้องการให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และภูมิปัญญา

ครูจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างผู้เรียนให้มีคุณภาพ เป็นผู้นำทางวิชาการ และเป็นแบบอย่างของการใฝ่รู้ การพัฒนาครูจึงต้องเน้นการเสริมสร้างศักยภาพด้านความรู้ การสอน และคุณธรรมจริยธรรม รวมทั้งคุณภาพชีวิตที่ดี อย่างไรก็ตาม การปฏิรูปการศึกษาในอดีตยังให้ความสำคัญต่อครูไม่เพียงพอ โดยเน้นการปรับโครงสร้างองค์กร มากกว่าการพัฒนาครูอย่างจริงจัง ทำให้ครูจำนวนมากขาดการพัฒนาต่อเนื่อง ไม่ทันต่อความรู้ใหม่ โดยเฉพาะทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (วิจารณ์ พานิช, 2555) การสอนยุคใหม่จึงต้องเปลี่ยนจากการถ่ายทอดความรู้โดยครูฝ่ายเดียวไปสู่การจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ครูทำหน้าที่ออกแบบการเรียนรู้ โค้ช และผู้อำนวยความสะดวก เพื่อให้แก่นักเรียนมีทักษะการคิดและการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ภาวะผู้นำทางวิชาการจึงเป็นทักษะสำคัญที่ครูต้องมี เพราะมีผลโดยตรงต่อคุณภาพผู้เรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และประสิทธิภาพงานวิชาการของสถานศึกษา (ชฎากาญจน์ เจริญชนม์, 2553) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไข ได้ย้ำถึงความจำเป็นในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง รวมถึงการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และให้ครูเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการที่ชี้ว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการเป็นหัวใจของการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน และการดำเนินงานวิชาการในสถานศึกษา (สมลพรรณ เกิดโมลี, 2550; อินทร กิตติก้อง, 2550; ขวัญจิตต์ เนียมเกตุ, 2552) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ให้ความสำคัญกับการยกระดับคุณภาพครูเพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ผู้เรียนและเตรียมพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน อย่างไรก็ตาม ยังพบว่าระบบการพัฒนาครูของประเทศขาดความต่อเนื่องและไม่ทั่วถึง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553) จึงจำเป็นต้องมีระบบพัฒนาครูที่มีมาตรฐานและยั่งยืน เพื่อสนับสนุนให้ครูสามารถพัฒนาการสอน วิจัย และนวัตกรรมได้อย่างต่อเนื่อง

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงต้องการพัฒนา โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครูเพื่อยกระดับประสิทธิภาพงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ทั้งนี้ โปรแกรมดังกล่าวมุ่งหวังให้เป็นแนวทางที่หน่วยงานและสถานศึกษาสามารถนำไปใช้พัฒนาครูอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาโดยรวมต่อไป

คำถามของการวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 เป็นอย่างไร
2. โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2
2. เพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

หลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดภาวะผู้นำทางวิชาการ

ภาวะผู้นำ (Leadership) เป็นความสามารถของบุคคลในการชี้นำ สร้างแรงจูงใจ และมีอิทธิพลต่อผู้อื่นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน นักวิชาการ เช่น Northouse (2016) และ Yukl (2013) อธิบายว่าภาวะผู้นำประกอบด้วยอิทธิพล การกำหนดทิศทาง การสร้างแรงบันดาลใจ และการอำนวยความสะดวกให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในองค์กร โดยผู้นำที่มีประสิทธิภาพต้องมีวิสัยทัศน์ ความสามารถในการสื่อสาร และทักษะการบริหารจัดการมนุษย์

ภาวะผู้นำทางวิชาการ (Instructional Leadership) เป็นรูปแบบภาวะผู้นำที่มุ่งเน้นการพัฒนาการเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน เป็นบทบาทสำคัญของครูและผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ตามแนวคิดของ Hallinger & Murphy (1985) ภาวะผู้นำทางวิชาการคือความสามารถในการกำหนดวิสัยทัศน์การเรียนรู้ การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การติดตามผล และการสร้างบรรยากาศเชิงวิชาชีพที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน งานวิจัยส่วนใหญ่สรุปองค์ประกอบสำคัญไว้คล้ายกัน ได้แก่ การกำหนดเป้าหมายทางวิชาการ (Defining School Mission) เช่น การสร้างวิสัยทัศน์ด้านการเรียนรู้ และการสื่อสารให้ครูเข้าใจร่วมกัน การบริหารจัดการการเรียนรู้ (Managing Instruction) เช่น การวางแผนการสอน การใช้สื่อเทคโนโลยี การวัดและประเมินผลการพัฒนาครูและบรรยากาศวิชาชีพ (Promoting Academic Climate) เช่น การนิเทศภายใน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง องค์ประกอบทั้งสามสะท้อนบทบาทของครูในฐานะผู้กำกับการเรียนรู้ (Learning Facilitator) ที่ต้องมุ่งเน้นผลการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการ หมายถึง ความสามารถของครูในการใช้ความรู้ ทักษะและเทคนิคทางวิชาการอย่างเหมาะสม เพื่อวางแผน บริหาร จัดการ และขับเคลื่อนกิจกรรมด้านวิชาการให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด โดยมุ่งพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีคุณภาพสูงสุด ครูที่มีภาวะผู้นำทางวิชาการต้องมีวิสัยทัศน์ด้านการจัดการเรียนการสอน สามารถบริหารหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาตนเองและเพื่อนร่วมงาน สร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกัน ตลอดจนติดตาม ประเมิน และปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเพิ่มขึ้นและตอบสนองต่อเป้าหมายทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

การเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับครู

การเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการ หมายถึง การพัฒนาและยกระดับความรู้ ทักษะ เจตคติ และพฤติกรรมของครูให้สามารถทำหน้าที่ด้านวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการเพิ่มขีดความสามารถของครูในการออกแบบการเรียนรู้ การใช้สื่อเทคโนโลยี การประเมินผล และการวิจัยในชั้นเรียน

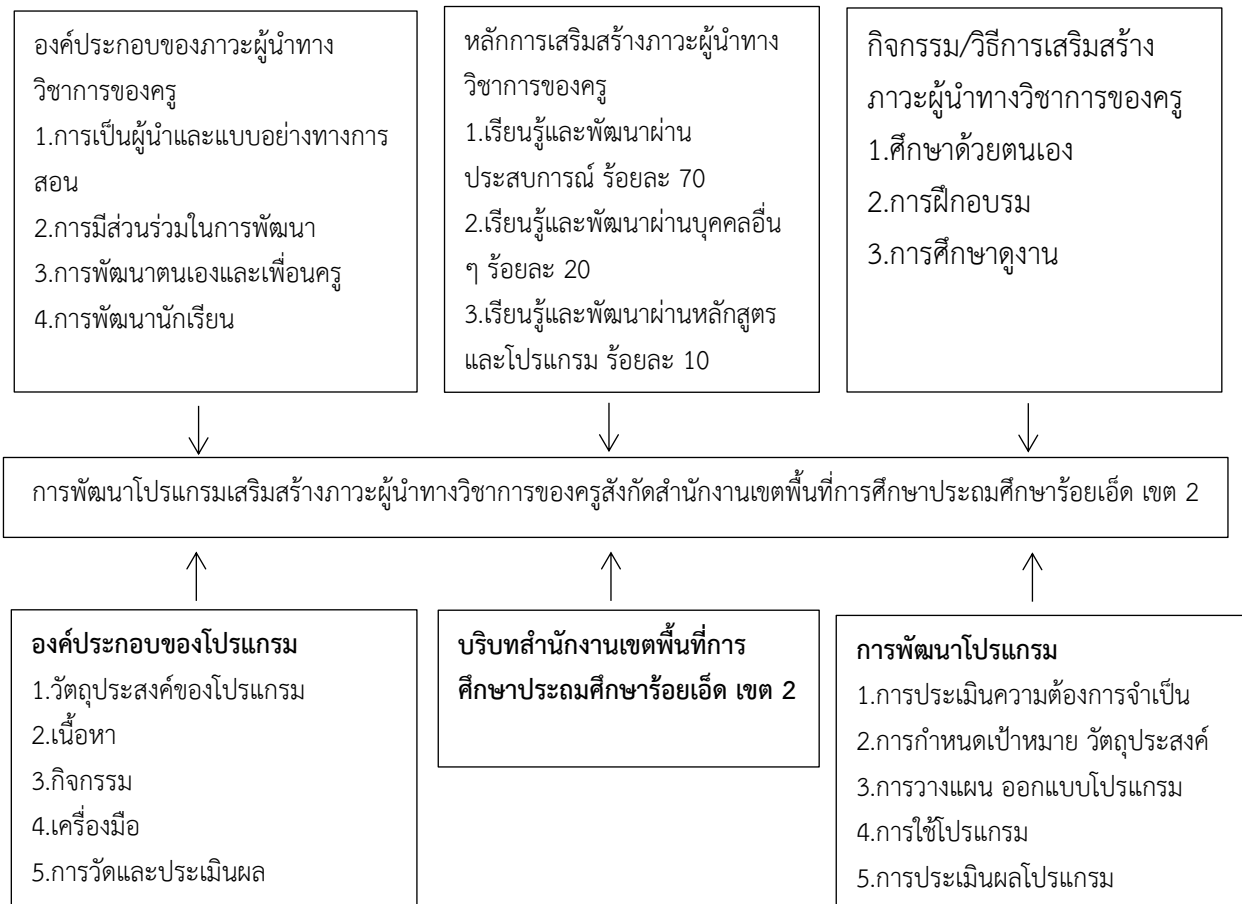
หลักการสำคัญของการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ ได้แก่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และส่งเสริมทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 พัฒนาครูแบบต่อเนื่อง ตามแนวคิด PLC และการเรียนรู้ตามสภาพจริงเน้นการปฏิบัติจริงมากกว่าทฤษฎี เพื่อให้ครูสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ เช่น ผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน เป็นฐานในการพัฒนาการเรียนการสอนส่งเสริมการนิเทศแบบกัลยาณมิตร เพื่อสร้างแรงจูงใจและพัฒนาคุณภาพครู

แนวทางที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลาย ได้แก่ การอบรมและพัฒนาความรู้เชิงวิชาการและเทคโนโลยี การนิเทศภายในโรงเรียนแบบ Coaching & Mentoring การจัดวงแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (PLC) การทำวิจัยในชั้นเรียน (Classroom Action Research) การสร้างระบบสนับสนุน เช่น การลดภาระงานที่ไม่ใช่การสอน แนวทางเหล่านี้ช่วยให้ครูสามารถพัฒนาตนเองอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า การเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู หมายถึง การเพิ่มสมรรถนะบุคคลให้มีความรู้ ความชำนาญ และความสามารถเพิ่มขึ้นในบทบาท และกระบวนการภาวะผู้นำในการผลักดันให้กลุ่มสามารถ ทำงานโดยความร่วมมือ เพื่อให้งานมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลอย่างมีคุณค่า เพื่อยกระดับของผลการ ปฏิบัติงานในปัจจุบันไปสู่ระดับของผลการปฏิบัติงานที่พึงปรารถนา

จากการศึกษาแนวคิดในการวิจัยจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำมาสรุปเป็นกรอบแนวคิด ในการดำเนินการวิจัยได้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนาโปรแกรมภาวะผู้นำทางวิชาการของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธีแบบพหุระยะ กระบวนการวิจัยดำเนินไปตาม หลักการจริยธรรมที่ถูกต้องและเคารพสิทธิของผู้เข้าร่วมการวิจัยโดยแบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำทางวิชาการของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอน โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling Technique) และสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling Technique) จำนวน 304 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวคิดของ Likert (Likert Scale) จำนวน 5 ข้อ นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจพิจารณาความสอดคล้องแล้วมาวิเคราะห์เพื่อสรุปผลการพิจารณา โดยพิจารณาและคัดเลือกแบบสอบถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.80-1.00 และปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ หลังจากนั้น นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try - Out) กับครูผู้สอน ที่ไม่ใช่ในกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ (Discriminant Power) โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม ของแต่ละตอน (Item-total Correlation) คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนก 0.20 ขึ้นไปมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นทั้งฉบับ ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) เกณฑ์ที่กำหนดคือตั้งแต่ 0.80 – 1.00 ซึ่งมีค่าอำนาจจำแนกโดยรวมของสภาพปัจจุบัน เท่ากับ 0.87 ค่าอำนาจจำแนกโดยรวมของสภาพที่พึงประสงค์ เท่ากับ 0.78 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับโดยรวมของสภาพปัจจุบัน เท่ากับ 0.978 และสภาพที่พึงประสงค์เท่ากับ 0.883 และเก็บรวบรวมข้อมูล โดยนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยจัดกระทำตรวจสอบความสมบูรณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ทางการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การวิเคราะห์ดัชนีประเมินความต้องการจำเป็นใช้สูตร (Modified Priority Needs Index : PNI_{Modified})

ระยะที่ 2 การพัฒนาโปรแกรมภาวะผู้นำทางวิชาการของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

2.1 การยกร่างโปรแกรมภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

การดำเนินการ โดยนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2.1 การศึกษาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) มายกร่างภาวะผู้นำทางวิชาการของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) วิธีการพัฒนา 5) สื่อการเรียนรู้ 6) การวัดและประเมินผล

2.2 การตรวจสอบยืนยันความเหมาะสมความเป็นไปได้ของร่างโปรแกรมและร่างคู่มือการใช้โปรแกรมภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบบันทึกการสนทนากลุ่มที่สร้างขึ้นจากรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาควิชาออกเสียงเหนือ (ฉบับที่ 1) โดยเป็นแบบบันทึกการสนทนากลุ่มที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

2. แบบประเมินความเหมาะสมความเป็นไปได้ของรูปแบบและคู่มือการใช้โปรแกรมฯ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1) นำร่างโปรแกรมและคู่มือการใช้โปรแกรมภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 มาดำเนินการสร้างแบบสนทนากลุ่มย่อยเพื่อใช้เทคนิคการจัดสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) กับกลุ่มผู้ใช้ข้อมูลที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ โดยติดต่อประสานงานผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อขอความร่วมมือในการแสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะโดยใช้เทคนิคการจัดสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) จำนวน 5 คน และทำการประเมินความเหมาะสมความเป็นไปได้ของโปรแกรมและร่างคู่มือการใช้โปรแกรมภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้เทคนิคการจัดสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ข้อมูลเชิงปริมาณ การวิเคราะห์ความเหมาะสมความเป็นไปได้ของโปรแกรมฯ โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ปรากฏผลดังแสดงในตารางที่ 1

ตาราง 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับสภาพปัจจุบัน ระดับสภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 โดยรวม

ภาวะผู้นำทางวิชาการ ของครู	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI _{modified} = (I-D/D)	ลำดับ ความ สำคัญ
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ		
1) ด้านการเป็นแบบอย่าง ทางการสอน	3.40	0.55	ปานกลาง	4.42	0.56	มาก	0.299	4
2) ด้านการมีส่วนร่วมใน การพัฒนา	3.43	0.56	ปานกลาง	4.52	0.54	มากที่สุด	0.317	3
3) ด้านการพัฒนาตนเอง และเพื่อนครู	3.34	0.54	ปานกลาง	4.53	0.51	มากที่สุด	0.356	1
4) ด้านการพัฒนานักเรียน	3.37	0.60	ปานกลาง	4.51	0.51	มากที่สุด	0.336	2
โดยรวม	3.39	0.57	ปานกลาง	4.51	0.53	มากที่สุด	0.333	

จากตารางที่ 1 แสดงว่า สภาพปัจจุบันภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ยกเว้นด้านการเป็นแบบอย่างทางการสอน อยู่ในระดับมาก

ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 เรียงลำดับจากสูงไปหาต่ำดังนี้ ด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู ด้านการพัฒนานักเรียน ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนา และด้านการเป็นแบบอย่างทางการสอน ตามลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู และด้านการพัฒนานักเรียน มีค่า $PNI_{modified}$ สูงกว่าค่า $PNI_{modified}$ โดยรวม (0.333)

2. ผลการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ดเขต 2 มีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

2.1 ผลการศึกษาแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) จากครู จำนวน 3 คน โดยเกี่ยวกับการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 สรุปผลการศึกษาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) ของครูทั้ง 3 คน ในการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 โดยการสังเคราะห์เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการร่างโปรแกรม โดยผู้วิจัยนำผลการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญครูจากสถานศึกษา เพื่อหาข้อมูลวิธีการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู แล้วมาทำการสังเคราะห์เพื่อนำไปเป็นแนวทางการพัฒนาประกอบการร่างโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงผลการสังเคราะห์การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

องค์ประกอบของการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู	ผลการสังเคราะห์จากการศึกษาเอกสารและวิธีปฏิบัติที่ดี
1. ด้านการเป็นแบบอย่างทางการสอน	1. หลักการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู ตามกระบวนการ 70:20:10 2. วิธีการพัฒนาครูได้แก่ โมดูล 1 : ด้านการเป็นแบบอย่างทางการสอน โมดูล 2 : ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนา โมดูล 3 : ด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู โมดูล 4 : ด้านการพัฒนานักเรียน 3.การพัฒนาให้ครูเป็นแบบอย่างทางการสอน ต้องเริ่มจากความตระหนักในบทบาทของตน ผ่านกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ครูสะท้อนตนเองอย่างลึกซึ้ง 4. การใช้ self-assessment rubric และ 360 องศา feedback ช่วยให้ครูเห็นภาพตนเองในมุมมองที่หลากหลาย และชี้ชัดถึงโปรแกรมการพัฒนา 5.PLC เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ครูเรียนรู้จากกันและกัน โดยมีพื้นที่ปลอดภัยในการแลกเปลี่ยนและสนับสนุนซึ่งกันและกัน

	6.การใช้ กรณีศึกษา (Case Study) และการถอดบทเรียนจากครูต้นแบบ ช่วยสร้างแรงบันดาลใจและความชัดเจนในเป้าหมายของครู
2. ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนา	1.การส่งเสริมให้ครู มีส่วนร่วมในการออกแบบการเรียนรู้และทดลองใช้จริงในห้องเรียน ช่วยให้ครูพัฒนาแนวปฏิบัติที่เหมาะสมกับบริบทของตนเอง 2.การฝึกสอนจำลอง (Micro Teaching) และการสังเกตโดยเพื่อนครูและพี่เลี้ยง ช่วยให้ครูได้เห็นจุดแข็ง จุดอ่อนของตนเองแบบทันที และเรียนรู้จากกันและกัน 3.การจัดการประเมินผลและการสะท้อนรายบุคคล ส่งเสริมให้ครูเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิต และยึดถือมาตรฐานวิชาชีพในบทบาทครูต้นแบบ 4.การรับ Feedback จากหลายฝ่าย (เพื่อนครู นักเรียน พี่เลี้ยง) ทำให้การพัฒนาครูเป็นไปอย่างรอบด้านและมีประสิทธิภาพมากขึ้น. โดยรวม แนวทางนี้ช่วยพัฒนาครูให้มีบทบาทเป็นผู้สอนที่มีคุณภาพ และผู้เรียนรู้ที่ไม่หยุดพัฒนา
3. การด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู	1.การพัฒนาครูที่มีประสิทธิภาพต้องมีระบบสนับสนุนจากภายในโรงเรียน เช่น การประชุม PLC อย่างต่อเนื่อง และนิเทศแบบโค้ช 2.การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูเป็นหัวใจของการพัฒนาวิชาชีพที่ยั่งยืน 3.การส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งการสะท้อนคิดและเรียนรู้จากกันและกัน คือวิธีการที่ช่วยให้ครูเกิดการเปลี่ยนแปลงทางวิชาชีพอย่างแท้จริง
4. ด้านการพัฒนานักเรียน	1.นักเรียนมีพัฒนาการสูงขึ้นเมื่อได้เรียนรู้ในสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการลงมือทำจริง 2.การประเมินที่เปิดโอกาสให้นักเรียนสะท้อนคิดและประเมินตนเอง ช่วยพัฒนาความรับผิดชอบและทักษะชีวิต 3.ความร่วมมือระหว่างครูกับนักเรียนในการออกแบบกิจกรรมเรียนรู้ ช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายและเชื่อมโยงกับบริบทจริง

ผู้วิจัยนำผลจากการศึกษาวิธีการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู จัดทำร่างโปรแกรมการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

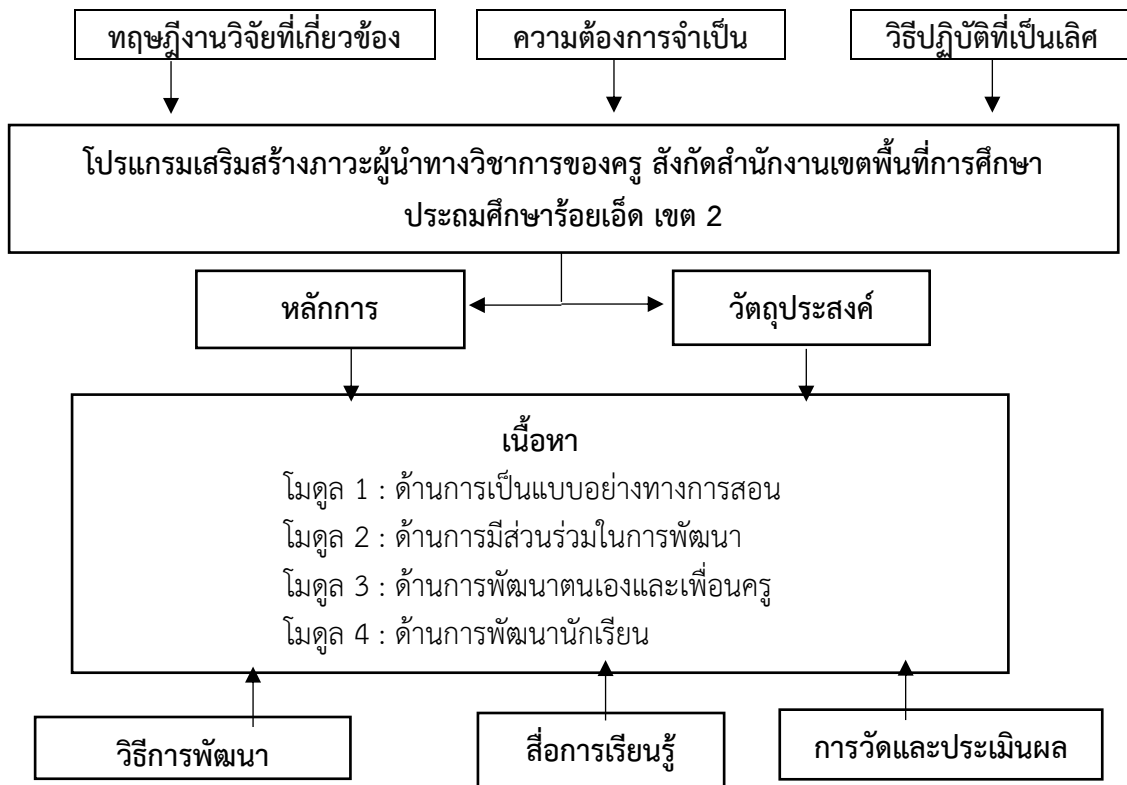
2.2 ยกร่างโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสังเคราะห์ผลการศึกษาในระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ตามแนวคิด ทฤษฎีจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัย และจากการประเมินความเหมาะสมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 โดยการสอบถามครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 โดยใช้แบบสอบถาม ระยะที่ 2 การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 โดยการวิเคราะห์หาค่าดัชนีความต้องการจำเป็นและจัดลำดับความต้องการ การศึกษาดูงานสัมภาษณ์จากครูที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) ในด้านภาวะผู้นำทางวิชาการของครู แล้วทำการ

ออกแบบร่างโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 2 ซึ่งรายละเอียดแสดงได้ดัง ภาพประกอบ 5

โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 2 ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนามาจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัย จากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 2 ประกอบกับการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น และการศึกษาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) ของการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 2 โดยขั้นตอนการพัฒนารูปแบบฯดังกล่าวมี 2 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

2.1 ร่างโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 2 ใน 6 ด้าน คือ 1) ด้านการเป็นแบบอย่างทางการสอน 2) ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนา 3) ด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู 4) ด้านการพัฒนานักเรียน มาพัฒนาเป็นร่างโปรแกรมภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 2 ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 โครงสร้างโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 2

2.2 ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 2 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน พบว่าความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 2 ความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.87$) เมื่อ

พิจารณารายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.93$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำทางวิชาการของครูโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนามีค่าเฉลี่ยสูงสุด สะท้อนให้เห็นว่าครูมีบทบาทต่อการดำเนินงานวิชาการของโรงเรียน แต่ยังคงได้รับการส่งเสริมเพิ่มเติม ด้านสภาพที่พึงประสงค์พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครูที่มีความสำคัญสูงสุด แสดงถึงการตระหนักของครูและผู้บริหารต่อความจำเป็นของการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่องเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษา ในส่วนของลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการพบว่า ด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครูมีความต้องการสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการพัฒนานักเรียน ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนา และด้านการเป็นแบบอย่างทางการสอน ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าครูยังต้องการระบบสนับสนุนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ จากผลการวิเคราะห์และแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้พัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู ประกอบด้วยหลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีการพัฒนา และการประเมินผล โดยเนื้อหาถูกจัดเป็น 4 โมดูล ได้แก่ (1) การเป็นแบบอย่างทางการสอน เน้นทักษะการออกแบบการจัดการเรียนรู้ การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน และการใช้วิธีการสอนที่เหมาะสม (2) การมีส่วนร่วมในการพัฒนา เน้นการทำงานเป็นทีม การร่วมมือในการพัฒนาหลักสูตร และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านวิชาการ (3) การพัฒนาตนเองและเพื่อนครู ส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง การเป็นพี่เลี้ยง การนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน และการสร้างแรงบันดาลใจในการพัฒนาตนเอง (4) การพัฒนานักเรียน มุ่งให้ครูมีความเข้าใจผู้เรียน ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล และสร้างกิจกรรมที่พัฒนาผู้เรียนรอบด้าน โปรแกรมนี้ใช้วิธีการพัฒนาที่เน้นการมีส่วนร่วม เช่น การบรรยาย การฝึกปฏิบัติ การประชุม PLC การสอนจำลอง และการสะท้อนผลการเรียนรู้ พร้อมด้วยสื่อประกอบที่หลากหลาย เช่น คู่มือการอบรม สื่อวีดิทัศน์ และแบบฟอร์มประเมินตนเอง การประเมินผลโปรแกรมครอบคลุมหลายด้าน ได้แก่ ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ การวัดความรู้ก่อน-หลังอบรม และการสังเกตการนำความรู้ไปใช้จริงในสถานศึกษา

ผลการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด สะท้อนว่ากระบวนการพัฒนาที่ออกแบบสอดคล้องกับบริบทของครูในพื้นที่ และสามารถนำไปใช้ได้จริงอย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยสนับสนุนงานศึกษาที่เกี่ยวข้องหลายชิ้น ซึ่งชี้ว่าการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการควรมุ่งเน้นการพัฒนาตนเอง การทำงานร่วมกัน และการยกระดับคุณภาพการสอนอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างผลกระทบต่อคุณภาพผู้เรียนและการพัฒนาสถานศึกษาในภาพรวมอย่างยั่งยืน โดยมีสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่าครูมีพื้นฐานภาวะผู้นำทางวิชาการ แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์สนับสนุนที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2553) ที่ระบุว่าการพัฒนาครูยังขาดความต่อเนื่องและขาดระบบการดูแลที่เป็นรูปธรรม สภาพที่พึงประสงค์สูงมากทุกด้านสอดคล้องกับทฤษฎีภาวะผู้นำของ Northouse (2016) ที่ชี้ว่าผู้นำทางการเรียนรู้ต้องมีความสามารถทั้งการชี้แนะ การสร้างบรรยากาศ และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ความต้องการจำเป็นสูงสุดด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู เนื่องจากครูส่วนใหญ่ต้องการทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (วิจารณ์ พานิช, 2555) การเรียนรู้ร่วมกันผ่าน PLC ช่วยสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมได้จริง (Guskey, 2002) โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับทฤษฎีและบริบทจริงการออกแบบโปรแกรมโดยอิงทั้งความต้องการจำเป็นและทฤษฎี

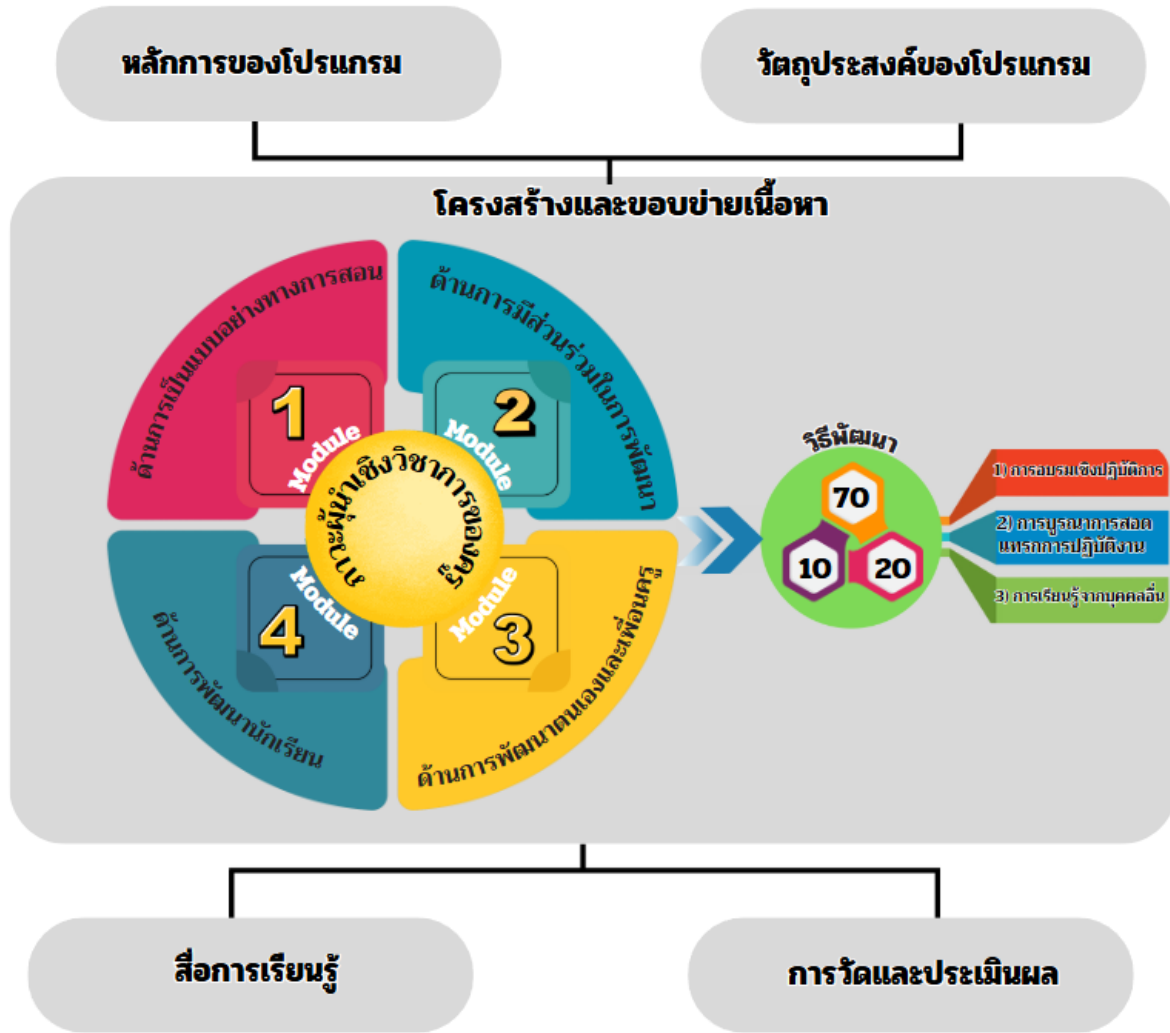

การนิเทศ เช่นของ Glickman et al. (2018) ช่วยให้โปรแกรมได้รับการประเมินในระดับสูงจากผู้ทรงคุณวุฒิ
แนวทางเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการสะท้อนหลักการของภาวะผู้นำเชิงกระจายสอดคล้องกับงานของ
Harris (2005) ที่ระบุว่าครูต้องมีบทบาทเป็นผู้นำร่วมในการพัฒนาคุณภาพโรงเรียน ไม่ใช่ผู้ปฏิบัติอย่างเดียว
ดังนั้น ผลการวิจัยสนับสนุนแนวคิดของ Hallinger & Murphy (1985), Northouse (2016) และ Fullan
(2014) ที่ย้ำว่าครูต้องเป็นผู้นำด้านวิชาการเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนและโรงเรียนโดยรวม

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูใน
ระดับเขตพื้นที่การศึกษา โดยชี้ให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมถึงความสัมพันธ์ระหว่าง ความต้องการจำเป็นของครู
กับ กระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ ผ่านโปรแกรมที่ได้รับการออกแบบอย่างเป็นระบบ องค์ความรู้
ใหม่ที่ได้ไม่เพียงเป็นชุดข้อมูลเชิงประจักษ์ (empirical evidence) เท่านั้น แต่ยังเป็นกรอบแนวปฏิบัติที่
สามารถใช้นำทางในการพัฒนาครูอย่างยั่งยืนในบริบทท้องถิ่น องค์ความรู้สำคัญที่เกิดขึ้น คือ การค้นพบว่า
“ภาวะผู้นำทางวิชาการของครู” มิได้เกิดขึ้นจากการอบรมหรือการเพิ่มพูนความรู้เพียงด้านใดด้านหนึ่ง แต่เป็น
ผลลัพธ์จาก การผสมผสานทักษะหลายมิติร่วมกัน ได้แก่ การเป็นแบบอย่างทางการสอน การพัฒนานักเรียน การ
ทำงานร่วมกันเป็นทีม และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ทั้งสี่มิตินี้ต้องพัฒนาไปพร้อมกันจึงจะเกิดการ
ยกระดับภาวะผู้นำทางวิชาการได้จริง โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นจึงทำหน้าที่เชื่อมโยงองค์ประกอบแต่ละด้านให้เกิด
การทำงานร่วมกันอย่างเป็นองค์รวม ซึ่งถือเป็นมุมมองใหม่ที่ช่วยเติมเต็มช่องว่างของงานวิจัยที่ผ่านมา

นอกจากนี้ การวิจัยได้แสดงให้เห็นว่า การเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครูควรเกิดจาก
“กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน” มากกว่าการถ่ายทอดความรู้แบบทางเดียว การพัฒนาครูโดยใช้กิจกรรม
แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน และการสะท้อนคิดเชิงวิชาชีพ (professional reflection)
ทำให้ครูสามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การร่วมสร้างสรรค์ และการเป็นผู้นำทางวิชาการในสถานศึกษา
ได้อย่างเป็นธรรมชาติ ความรู้นี้ทำให้เห็นบทบาทใหม่ของครูในฐานะ ผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงทางวิชาการ
(instructional change agent) มากกว่าผู้ปฏิบัติตามนโยบาย องค์ความรู้ทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นว่า การ
พัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของครูไม่ใช่เพียงการเพิ่มความสามารถรายบุคคล แต่เป็นกระบวนการสร้าง
วัฒนธรรมวิชาชีพใหม่ ภายในโรงเรียนและเขตพื้นที่ ซึ่งองค์ความรู้ที่ได้จึงมีอิทธิพลต่อระดับชั้นเรียน ระดับ
โรงเรียน และระดับนโยบาย โดยตรง ทั้งยังสามารถนำไปเป็นต้นแบบในการพัฒนาโปรแกรมลักษณะเดียวกันใน
เขตพื้นที่อื่นหรือระดับประเทศได้ต่อไป ดังแสดงในภาพที่ 3

ภาพที่ 3 โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 2

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย พบว่า โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 2 มีข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ และการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้บริหารและหน่วยงานต้นสังกัด ควรส่งเสริมให้ครูเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยจัดระบบพัฒนาวิชาชีพที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน ตามแนวคิดการนำการเปลี่ยนแปลงของ Fullan
2. ด้านการพัฒนาตนเองและเพื่อนครู ควรส่งเสริมกิจกรรม PLC, การนิเทศภายใน, และการพัฒนานวัตกรรมการสอน
3. ด้านการพัฒนานักเรียน ควรพัฒนาการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ส่งเสริมการใช้ข้อมูลผลสัมฤทธิ์เพื่อปรับปรุงการสอน

4. ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ควรสร้างระบบทำงานร่วมกันในโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมวิชาการ

5. ด้านการเป็นแบบอย่างทางการสอน ควรพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ตามแนวการสอนที่มีประสิทธิผล

6. ควรนำโปรแกรมไปประยุกต์ใช้ พร้อมสะท้อนผลการปฏิบัติของตนเองอย่างสม่ำเสมอ เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการและผลลัพธ์ต่อผู้เรียน

7. โรงเรียนควรบูรณาการโปรแกรมเข้ากับกิจกรรมพัฒนาครูประจำปี จัดระบบติดตามผล และประเมินความก้าวหน้าอย่างเป็นระบบ

8. ควรนำโปรแกรมไปใช้เป็นแนวทางพัฒนาครูทั้งเขต จัดการอบรมและสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็น พร้อมระบบติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรม โดยทดลองใช้จริงและประเมินผลต่อทักษะภาวะผู้นำทางวิชาการของครู

2. ควรศึกษาโปรแกรมในบริบทอื่น เช่น โรงเรียนมัธยมศึกษา โรงเรียนขนาดเล็ก หรือสถาบันอาชีวศึกษา เพื่อพัฒนาโปรแกรมที่เหมาะสมกับบริบทเฉพาะ

3. ควรศึกษาการสร้างเครือข่ายวิชาการระหว่างสถานศึกษา รวมถึงความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยและภาคเอกชน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาวิชาการอย่างยั่งยืนตามแนวคิด Distributed Leadership

เอกสารอ้างอิง

- ขวัญจิตต์ เนียมเกตู. (2552). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของครูผู้สอน*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ชฎากาญจน์ เจริญชนม์. (2553). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของครู*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา. ชัยลักษณ์ รักษา และคณะ. (2552). *การพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาวิชาการ.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *ครูเพื่อศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). *รายงานการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สมลพรรณ เกิดโมลี. (2550). *ภาวะผู้นำทางวิชาการในสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อินทร กิตติก้อง. (2550). *ผู้นำทางวิชาการในสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Anderson, L. W., & Krathwohl, D. R. (Eds.). (2001). *A taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's taxonomy of educational objectives*. Longman.
- Blase, J., & Blase, J. (1999). Effective instructional leadership: Teachers' perspectives on how principals promote teaching and learning in schools. *Journal of Educational Administration*, 38(2), 130–141. <https://doi.org/10.1108/09578230010320082>
- Branch, R. M. (2009). *Instructional design: The ADDIE approach*. Springer.
- Bush, T. (2019). Leadership and management in education. *Educational Management Administration & Leadership*, 47(1), 5–20. <https://doi.org/10.1177/1741143218802590>

- Darling-Hammond, L., Hyler, M. E., & Gardner, M. (2017). *Effective teacher professional development*. Learning Policy Institute.
- Dick, W., Carey, L., & Carey, J. O. (2014). *The systematic design of instruction* (8th ed.). Pearson.
- DuFour, R., DuFour, R., Eaker, R., & Many, T. (2010). *Learning by doing: A handbook for professional learning communities at work* (2nd ed.). Solution Tree Press.
- Fullan, M. (2014). *The principal: Three keys to maximizing impact*. Jossey-Bass.
- Glickman, C. D., Gordon, S. P., & Ross-Gordon, J. M. (2017). *Supervision and instructional leadership: A developmental approach* (10th ed.). Pearson.
- Guskey, T. R. (2002). Professional development and teacher change. *Teachers and Teaching*, 8(3), 381–391.
- Hallinger, P. (2011). Leadership for learning: Lessons from 40 years of empirical research. *Journal of Educational Administration*, 49(2), 125–142. <https://doi.org/10.1108/09578231111116699>
- Hallinger, P., & Murphy, J. (1985). Assessing the instructional management behavior of principals. *The Elementary School Journal*, 86(2), 217–247. <https://doi.org/10.1086/461445>
- Harris, A. (2005). *Distributed leadership in schools: Developing the leaders of tomorrow*. Routledge.
- Harris, A. (2013). Distributed leadership: Friend or foe? *Educational Management Administration & Leadership*, 41(5), 545–554. <https://doi.org/10.1177/1741143213497635>
- Joyce, B., & Showers, B. (2002). *Student achievement through staff development* (3rd ed.). ASCD.
- Leithwood, K., Harris, A., & Hopkins, D. (2020). Seven strong claims about successful school leadership revisited. *School Leadership & Management*, 40(1), 5–22. <https://doi.org/10.1080/13632434.2019.1596077>
- Marzano, R. J., Frontier, T., & Livingston, D. (2011). *Effective supervision: Supporting the art and science of teaching*. ASCD.
- Marzano, R. J., Waters, T., & McNulty, B. A. (2005). *School leadership that works: From research to results*. ASCD.
- Northouse, P. G. (2016). *Leadership: Theory and practice* (7th ed.). SAGE Publications.
- Ormrod, J. E. (2020). *Educational psychology: Developing learners* (10th ed.). Pearson.
- Robinson, V. (2011). *Student-centered leadership*. Jossey-Bass.
- Sergiovanni, T. J. (2015). *The principalship: A reflective practice perspective* (7th ed.). Pearson.
- Supovitz, J., & Turner, H. (2000). The effects of professional development on science teaching practices and classroom culture. *Journal of Research in Science Teaching*, 37(9), 963–980. [https://doi.org/10.1002/1098-2736\(200011\)37:9<963::AID-TEA6>3.0.CO;2-0](https://doi.org/10.1002/1098-2736(200011)37:9<963::AID-TEA6>3.0.CO;2-0)
- Yukl, G. (2013). *Leadership in organizations* (8th ed.). Pearson.